

Informatienota voor de raad

Datum 11 juli 2023

Onderwerp	Evaluatie Relatie- en Scheidingsteam Zwolle
Versienummer	V1 .

Portefeuillehouder M.W.J. van Willigen

Informant K. Wierenga
Afdeling Maatschappelijke Ontwikkeling
Telefoon 038 498 2792
Email K.Wierenga@zwolle.nl
Bijlagen 1. Onderzoeksrapport Werkwijze Relatie- en Scheidingsteam Zwolle
2. Flyer Relatie- en Scheidingsteam Zwolle

Wij stellen u voor kennis te nemen van:

De uitkomsten van de evaluatie van het Relatie- en Scheidingsteam Zwolle.

Datum 11 juli 2023

[Toelichting op het voorstel](#)**Inleiding**

In maart 2021 is uw Raad geïnformeerd over de wijze waarop uitvoering wordt gegeven aan de in het coalitieakkoord (2018-2022) geformuleerde ambitie om *'te werken aan een Zwolse aanpak om preventief complexe echtscheidingen tegen te gaan en daarmee de instroom in de jeugdhulp te beperken'*. Een belangrijk onderdeel van deze werkwijze is het bieden van integrale ondersteuning op een centrale plek met kennis en ervaring over relaties, scheiden en ouderschap. Eind 2020 is gestart met het maken van een 'ontwerp' hiervoor vanuit de leefwereld van inwoners (via de methodiek *Design Thinking*). Dit hebben we gedaan met betrokken partners (diverse disciplines) en met de betrokkenheid van een ervaringsdeskundige en onze inwoners. Resultaat hiervan is de start van het Relatie- en Scheidingsteam Zwolle (hierna: Relatie- en Scheidingsteam).

RELATIE- EN SCHEIDINGSTEAM ZWOLLE

Er is voor gekozen om in een pilotvorm te starten en van daaruit door te ontwikkelen en te verbreden. Na een intensief ontwerptraject kon het Relatie – en Scheidingsteam vanaf september 2021 aan de slag in de stadsdelen West en Noord (wijken Aa-landen, Holtenbroek, Stadshagen en Westenholte). We hebben ontworpen en blijven ontwerpen vanuit de leefwereld en met de doelgroep en leren dus vanuit de praktijk wat voor hen werkt. In het najaar van 2022 is de werkwijze van het Relatie- en Scheidingsteam onderzocht door de Werkplaats Sociaal Domein (Bijlage 1). Dit onderzoek dient als evaluatie van de pilot. Door uitval in het team wordt deze evaluatie u later aangeboden dan gepland. De gebruikte kwantitatieve data is daarom in deze nota geactualiseerd¹. In deze nota geven wij u meer inzicht in de opzet en de werkwijze van het Relatie en Scheidingsteam en delen we de belangrijkste uitkomsten van deze evaluatie en het vervolgproces.

Kernboodschap

In Zwolle werken we preventief aan het voorkomen van complexe scheidingen, zodat kinderen gezond, veilig en kansrijk kunnen opgroeien. Belangrijk instrument binnen deze werkwijze is de inzet van het Relatie- en Scheidingsteam dat in september 2021 is gestart als pilot in twee stadsdelen. Deze pilot is geëvalueerd en de uitkomsten hiervan zijn positief:

1. Het lukt het Relatie- en Scheidingsteam om (langdurige) conflicten bij ouders te voorkomen of te doorbreken (de-escalatie) waardoor er minder belasting is bij kinderen.
2. Ouders en jeugdigen ervaren een duidelijke meerwaarde in de hulp en ondersteuning van het Relatie- en Scheidingsteam

¹ Inmiddels heeft het Relatie- en Scheidingsteam ondersteuning geboden in 104 casussen. Hierbij zijn 196 kinderen betrokken. Op het moment van onderzoek (einde 2022) betrof het 50 casussen. We zien kleine verschuivingen, maar deze leiden niet tot andere conclusies.

Datum 11 juli 2023

3. Medewerkers van het Relatie- en Scheidingsteam ervaren een duidelijke meerwaarde in de werkwijze
4. AEF beoordeelt de interventie 'Relatie- en Scheidingsteam als kansrijk voor het versnellen van de transformatie jeugdhulp.

Toelichting

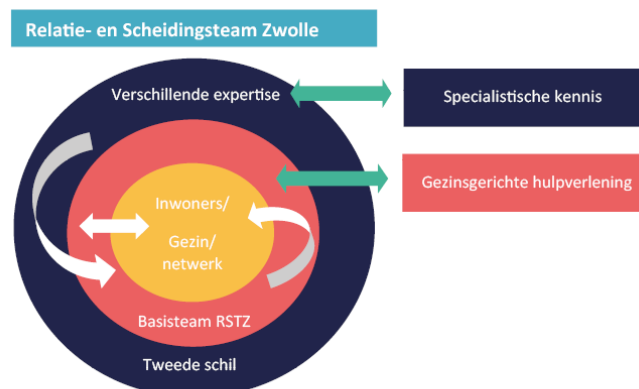
Opzet en werkwijze Relatie- en Scheidingsteam Zwolle

Wat en voor wie?

Het Relatie – en Scheidingsteam is er voor inwoners met relatietwijfel, inwoners die besloten hebben uit elkaar te gaan en inwoners die al uit elkaar zijn. Het team zet in op het integraal ondersteunen van inwoners, waarbij ook praktische ondersteuning belangrijk is, zoals bij financiën en juridische zaken. Het team wil escalerende strijd in relaties en scheidingsituaties in het belang van de kinderen en het gezin voorkomen of terugdringen. Bijgaande flyer (bijlage 2) is tijdens de pilotperiode voor en met inwoners ontwikkeld om kernachtig weer te geven wat het Relatie- en Scheidingsteam hen te bieden heeft. Deze flyer is te vinden bij belangrijke 'toeleiders'. Denk aan huisartsen, scholen, kerken, moskeeën, consultatiebureaus, etc.

Het team

Het Relatie- en Scheidingsteam is een interprofessioneel team dat met de kracht van meerdere professies op het gebied van relaties en scheiding de hulp- en dienstverlening neerzet. Het basisteam bestaat uit gezinsgerichte hulpverleners met diverse achtergronden, zoals maatschappelijk werkers (volwassenen) en jeugd- en gezinswerkers. Het team is gespecialiseerd in hulp bij relatieproblemen en ondersteuningsvragen over en van jeugdigen. In nauwe verbinding en afstemming werkt een 'tweede schil' van medewerkers met specialistische kennis o.a op het gebied van financiën, juridische zaken en psychologische kennis (mediators, familierechtadvocaten, juridisch loket, sociaal raadslieden, inkomensondersteuning en gedragswetenschappers).

Vindbaarheid

In het ontwerptraject bleek het voor de doelgroep belangrijk om het zoeken van hulp zo laagdrempelig mogelijk te maken. Hulp zoeken bij relatieproblemen is lastig omdat het vaak gepaard gaat met schaamte. Hiervoor bleek een zelfstandige positionering van belang en is gekozen voor een eigen

Datum 11 juli 2023

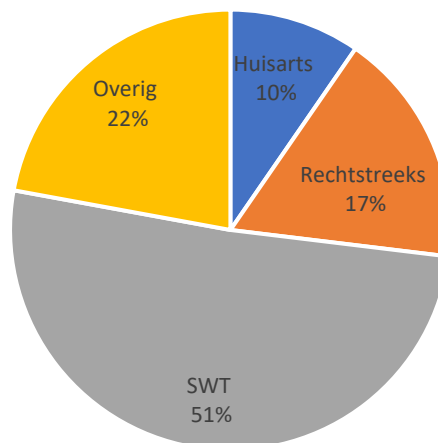
'look & feel'. Het Relatie- en Scheidingsteam is voor inwoners rechtstreek bereikbaar, zowel telefonisch (038 - 498 2100) als per mail (relatieenscheidingsteam@zwolle.nl). Ouders vinden het prettig dat de hulp laagdrempelig is en dat verwachtingen bij de start duidelijk omschreven kunnen worden. Sinds een aantal maanden is er op dinsdagen een inloopmoment van 09:00 tot 11:00 in het Cultuurhuis, Stadshagen Zwolle. Hierbij zijn medewerkers van het Juridisch Loket, inkomensondersteuning, Sociaal Raadslieden en het Relatie- en scheidingsteam aanwezig om direct te helpen.²

Omdat veel ouders zelfredzaam zijn, is in de pilotperiode een website ontwikkeld: [Relaties en scheiden - Open Inwoner Zwolle](#). Sinds eind november 2022 kunnen inwoners terecht op deze website. Een belangrijk onderdeel van de website is een praktische checklist met wat je allemaal moet regelen als je uit elkaar gaat. De checklist geeft veel antwoorden op praktische vragen en kan daarmee conflicten nu en in de toekomst voorkomen. De website is nog volop in ontwikkeling en wordt verder doorontwikkeld met o.a. nieuwsitems en zelfhulpmodules. De website is daarom nog geen onderdeel van de evaluatie.

[Toeleiding](#)

Er zijn verschillende routes waardoor mensen terechtkomen bij het Relatie- en Scheidingsteam voor ondersteuning. Dit is in de afbeelding hieronder terug te zien. In de categorie overig vallen bijvoorbeeld scholen (programma KIES) en de rechtbank.

Toeleiding

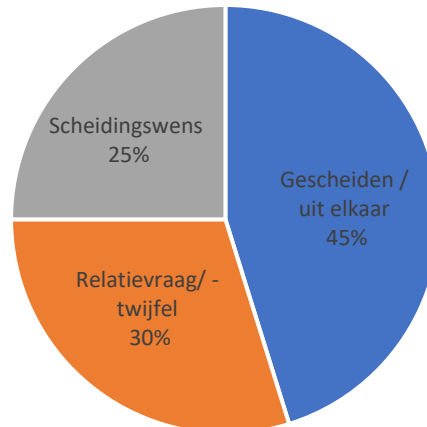
[Hulpvragen](#)

Mensen zoeken om verschillende redenen hulp bij het Relatie- en Scheidingsteam. Inwoners komen met relatievragen, als ze willen scheiden of als ze gescheiden zijn en nog hulpvragen hebben.

² Inmiddels is daar 15 keer gebruik van gemaakt (dd 16-6-2023)

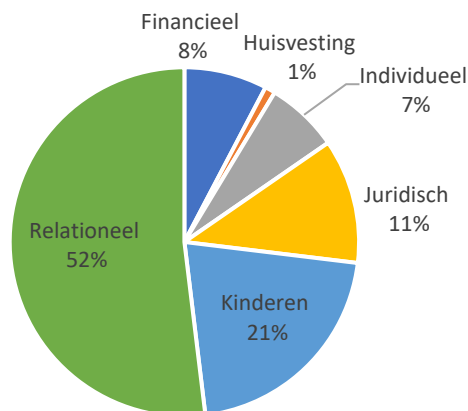
Datum 11 juli 2023

Situatie bij aanvang hulp

De hulpvragen zijn divers van aard:

Hulpvraag

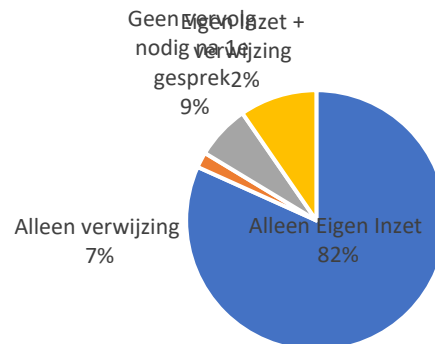

[Verwijzing en advies](#)

De hulp wordt in de meeste situaties door medewerkers van het Relatie- en Scheidingsteam zelf opgepakt (82%). In sommige gevallen in nauwe samenwerking met anderen buiten het Relatie- en Scheidingsteam. In 7% van de gevallen vond een verwijzing plaats naar een externe mediator, advocaat of naar de SWT brede aanpak. Van de verwijzingen is slechts 0,7% verwezen naar jeugdhulp.

Datum 11 juli 2023

Verwijzer en Eigen Inzet RSTZ

Werkwijze

Het Relatie- en Scheidingsteam werkt systemisch³. Medewerkers kijken daarbij niet alleen naar een individu (hulpvrager) op zichzelf, maar meer naar de context en de onderlinge interactie binnen systemen en relaties. Met een brede vooranalyse⁴ komt het team sneller tot de kern, krijgt inzicht in de vraag achter de vraag kan beter toewerken naar een goed plan. De focus van de aanpak heeft zich verlegt van het probleem (met oordelen over wat ouders niet zouden moeten doen) naar de oplossing. In het onderzoeksrapport wordt gesproken over een *paradigmashift* die wordt gerealiseerd ten aanzien van escalerende strijdproblematiek. Deze verandering in houding en aanpak sluit aan bij de onderbouwing vanuit literatuur en bij een landelijke tendens die in het Relatie- en Scheidingsteam concreet worden gemaakt. Tijdens de pilot is een triage-instrument ontwikkeld die aansluit bij deze manier van werken: de Systemische Zwolse vragenlijst⁵. De vragenlijst voorziet in 5 thema's waarbij de mate van het vermogen om de relatieproblemen of scheiding te kunnen hanteren wordt weergegeven.

1. Het vermogen om problemen op individueel niveau te hanteren
2. Het vermogen om problemen als gevolg van de relatiedynamiek tussen ouders en in het gezin te hanteren
3. Het vermogen zich te ontwikkelen naar een nieuwe levensfase
4. Het vermogen om evenwichtig juridische, financiële en sociaal economische zaken te regelen
5. Het vermogen adequate steun uit het netwerk te halen.

De vragen zijn primair gericht op het ontwikkelen van veerkracht om beter met de problemen – nu en in de toekomst - te kunnen omgaan en dus niet probleemgericht.

³ Er is synergie met de werkwijze binnen de proeftuin Jeugd 'Samenspel in de Wijk'. In beide wordt systemisch gewerkt vanuit dezelfde visie en taal.

⁴ Door o.a het maken van een systemogram (techniek om beeldend het (relationeel) inzicht te vergroten: zie bijvoorbeeld bijlage 1 pagina 23) en het stellen van diverse hypothesen

⁵ Zie voor meer informatie bijlage 1: hoofdstuk 6 en bijlage 3.

Datum 11 juli 2023

In het onderzoeksrapport (bijlage 1) wordt geconcludeerd dat de vormgeving van het Relatie- en Scheidingsteam uniek is in Nederland. De aanpak is innovatief omdat het een systemische, brede, integrale benadering combineert met een interprofessionele aanpak en daarmee overstijgende expertise inzet voor de vragen van inwoners op het gebied van relatie en scheiding.

Voor een breder beeld van de casuïstiek die door het team wordt opgepakt: zie de casusbeschrijvingen in bijlage 1 (hoofdstuk 5.5.)

Resultaten evaluatie

1. [Het lukt het Relatie- en Scheidingsteam Zwolle om \(langdurige\) conflicten bij ouders te voorkomen of te doorbreken \(de-escalatie\) waardoor er minder belasting is bij kinderen.](#)

De doelstelling van het Relatie- en Scheidingsteam is om preventief complexe scheidingen te voorkomen. Daarom opereert het team bij voorkeur in het groen/ gele gebied van de escalatieladder (zie hieronder)⁶. Op basis van de escalatieladder maakt het team per casus een begin- en eindmeting.

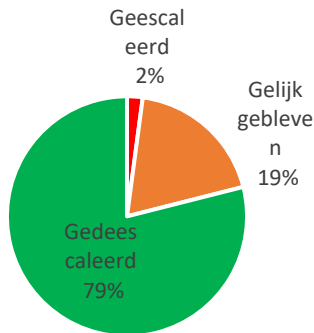
1										
Discussies verharderen	2									
Impasse	Intellectueel geweld	3								
Wederzijds begrip niet meer vanzelfsprekend	Competitie superioriteitsgevoel	Geen woorden maar daden	4							
Afschermen	Polarisatie	Non-verbale communicatie	Stereotype karikaturen	5						
Coöperatief oplossen van het conflict	Stijl van het debat	Prestige-zaal	Self fulfilling prophecy	Gezichtsaanval en gezichtsverlies	6					
Hulverlening	Scoren	Niet terug op ingenomen standpunt	Uitbreiden conflict	Vuil spel	Dreigingsstrategieën	7				
Pro: onderscheidt	Oproepen irritaties	Inlevingsvermogen neemt duidelijk af	Behoeft aan sympathie	Ontmaskeren	Harde eisen paniecreacties	Tegenstander puur als object / vijand	8			
Contra: verbindt	Lachers op de hand	Gezamenlijke verantwoordelijkheid is weg	Mensen aan je kant krijgen	Elkaar niet zien, dood verklaren	Sancties	Geweld	Systematische vernietiging	9		
Selectieve aandacht		Oplossing uitschakelen	Coalities zwart-wit beeld	Immoreel gedrag	Stress	De ander schade aandoen	Versplinteren van de tegenpartij	Samen in de afgrond		
Fase 1 win - win			Fase 2 win - lose			Fase 3 lose - lose				

In 98% van de gevallen is het gelukt om te de-escaleren en/of escalatie te voorkomen. Bij afsluiting van een traject zat de casuïstiek in fase 1 (groen) van de escalatieladder en in 16% van de gevallen in de 2^e fase (geel).

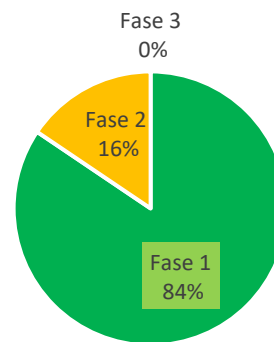
⁶ Escalatieladder van Glasl. De escalatieladder geeft de ontwikkeling van een conflict weer. De strijd tussen personen kan oplopen vanuit een groene-, naar een gele en de rode fase. Elke stap op de ladder heeft gevolgen voor het gedrag van mensen, hun houding en manier van denken in de strijd

Datum 11 juli 2023

(De-)escalatie

Situatie bij eindmeting

Op basis van de kwalitatieve onderzoeksresultaten zijn de volgende conclusies te trekken ten aanzien van de-escalatie:

- De jeugdige krijgt een stem, voelt zich gehoord en gezien, waardoor de beklemming verdwijnt en er meer welbevinden is
- Er is door de ondersteuning van het Relatie- en Scheidingsteam rust gecreëerd in de thuissituatie.
- Ouders zien dat de medewerker van het Relatie- en Scheidingsteam op verschillende manieren bijdraagt aan de rust, bijvoorbeeld door een directe of confronterende feedback te geven die aansluit bij wat ouders nodig hebben om te de-escaleren, dit kan gaan over negatieve (non) verbale boodschappen, verwijten, reactief zijn
- Er is aandacht voor de thema's achter de escalatie van conflicten, bijvoorbeeld aandacht voor de relatiegeschiedenis en relatiedynamiek wat inzichten oplevert, het bespreken van pijnlijke vragen, oog voor de context van heftige emoties
- Ouders ervaren dat ze grip krijgen op de onderlinge communicatie en relatiedynamiek bij relatie- en scheidingsproblematiek. Doordat men de dynamiek bewust wordt, is het makkelijker te gaan omdenken ten aanzien van de getriggerde gevoelens en irritaties en over de oude pijn heen te leren kijken.

Op basis hiervan kan worden geconcludeerd dat het het Relatie- en Scheidingsteam lukt om conflicten minder hoog op te laten lopen. Dit geeft hoop dat langdurige conflicten en complexe scheidingen kunnen verminderen.

[2. Ouders en jeugdigen ervaren een duidelijke meerwaarde in de hulp en ondersteuning van het Relatie- en Scheidingsteam Zwolle](#)

Zoals eerder aangegeven is de opzet van het Relatie- en Scheidingsteam vormgegeven vanuit de leefwereld van inwoners en met inwoners. We wilden ondersteuning bieden die aansluit bij onze inwoners. Daarmee doen we wat werk en dragen we bij aan een vertrouwensrelatie met onze

Datum 11 juli 2023

inwoners. Dat we hierin zijn geslaagd blijkt dan ook uit de evaluatie waarin ouders en jeugdigen aangeven een duidelijke meerwaarde in de hulp en ondersteuning van het team te ervaren. De meerwaarde van de inzet van het Relatie- en Scheidingsteam voor ouders en jeugdigen is dat een andere aanpak wordt gehanteerd, waarbij brede integrale expertise aan de voorkant beschikbaar is. Hierdoor hoeven problemen als gevolg van stress bij scheiding minder hoog op te lopen en ouders, partners en jeugdigen ervaren door deze aanpak meer verbinding in hun relaties. Ouders ervaren het als belangrijk dat zij deze hulp tijdig en laagdrempelig kunnen vinden, waardoor ouders op tijd de stap zetten naar het zoeken van ondersteuning. Ouders vinden het prettig dat er stap voor stap aan de problemen wordt gewerkt en dat zij een beroep kunnen doen op een breed integraal werkend, interprofessioneel team.

“we staan nu achter en naast elkaar in plaats van tegenover elkaar. Als er geen Relatie- en Scheidingsteam was geweest, was het einde verhaal geweest van onze relatie” (ouder)⁷

“Van een tornado, ruzie, oorlog naar complete rust.” (ouder)

“Schroom niet om aan de bel te trekken, stap over de drempel heen. Het helpt dat je in gesprek bent met elkaar, zonder dat je met allerlei advocaten en mediators om tafel gaat zitten. Zo kom je weer tot iets van rust.” (ouder)

“Ook die gesprekken met het Relatie- en Scheidingsteam hebben mij uit het verzuim gehouden.” (ouder)

Een jeugdige benadrukt dat het erg helpend was om gehoord te worden door het Relatie- en Scheidingsteam.

“Eerst had ik er wel heel erg last van. Ik vond het lastig om überhaupt te praten over mijn problemen. Toen ik met iemand van het Relatie- en Scheidingsteam ging praten werd het wel steeds beter. Ja, daardoor ben ik me wel beter gaan voelen.” (jeugdige)

De focus van het Relatie- en Scheidingsteam ligt nu nog hoofdzakelijk bij ouders. In de doorontwikkeling van het Relatie- en Scheidingsteam willen we de stem van het kind/ de jeugdige nog verder vergroten. Onder andere door het ontwikkelen van een triage-instrument voor kinderen dat als

⁷ Omwille van de leesbaarheid zijn citaten ingekort of grammaticaal verbeterd, maar de essentie is overeind gebleven. Voor de volledige citaten verwijzen we naar het rapport in bijlage 1.

Datum 11 juli 2023

hulpmiddel kan worden gebruikt voor preventie van escalatie en contactverlies tussen kinderen en een ouder. Ook willen we meer investeren in het inzetten van steunfiguren voor kinderen en jongeren. Dit laatste heeft in de veelheid aan ontwikkelingen nog onvoldoende een plek gekregen.

De bij het team betrokken professionals vanuit de jeugdbescherming zijn positief over de effecten van de inzet in de keten van jeugdhulp:

“Het is hoopvol als je hoort hoe helpend mensen het hebben ervaren. Er zijn dus daadwerkelijk stellen zijn die ervoor hebben gekozen om niet te scheiden of ouders die op een niet de-escalerende manier zijn gescheiden. Dat betekent dat je iets aanbiedt waar vraag naar is, maar wat ook echt daadwerkelijk kan helpen om raadsonderzoeken en beschermingsmaatregelen te voorkomen.” (professional jeugdbescherming)

In dit samenspel in de keten met gecertificeerde instellingen, veilig thuis en jeugdhulpaanbieders willen we het team nog verder doorontwikkelen.

[3. Medewerkers van het Relatie- en Scheidingsteam ervaren een duidelijke meerwaarde in de werkwijze](#)

Medewerkers ervaren een duidelijke meerwaarde in de brede, integrale en systeemgerichte aanpak, waarbij de focus niet ligt op strijd, maar op het leren omgaan met de stress die relatieproblemen en een scheiding met zich meebrengt. Deze andere, niet veroordelende aanpak wordt ervaren als hoopgevend tegenover jarenlange ervaren onmacht en handelingsverlegenheid als het gaat om scheidingsproblematiek.

“Er werd zo in goed en fout gedacht [...] Met onze nieuwe aanpak, kijken we veel breder, veel milder” (professional)

Medewerkers leren binnen het Relatie- en Scheidingsteam en in het netwerk met gespecialiseerde scheidingshulp en jeugdbescherming van elkaar, waardoor problemen vroegtijdig op een preventieve manier opgepakt kunnen worden.

“Waar is het kind nou mee geholpen? Een uithuisplaatsing bijvoorbeeld wordt ook weleens gebruikt omdat de professional het eigenlijk niet meer weet, maar wat levert dat een kind uiteindelijk op? Als je

Datum 11 juli 2023

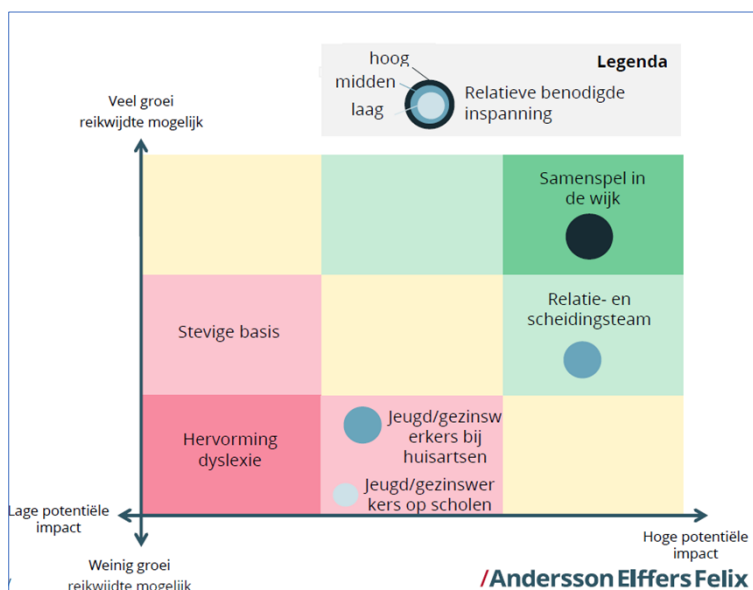
met deze aanpak dat kunt gaan voorkomen, is het echt een verbreding in je blik, in je kijken naar de problematiek en in het kijken naar mogelijkheden” (professional).

Vanuit het Relatie- en Scheidingsteam wordt samenhangende hulp geboden: er is oog voor de onderlinge relatiedynamiek en communicatie, de kwaliteit van de opvoeding, de relatiekwaliteit van het kind met beide ouders en de mate van ouderlijke stress en conflicten. Ouders worden gesteund in het minder reactief leren zijn en samen te kijken welke oplossing de meeste (gemoeds)rust kan opleveren.

4. [AEF beoordeelt de interventie ‘Relatie- en Scheidingsteam als kansrijk voor het versnellen van de transformatie jeugdhulp.](#)

In opdracht van het college heeft het adviesbureau Andersson Elffers Felix (AEF) de voortgang van de transformatie van de jeugdhulp in Zwolle onderzocht. Het college heeft AEF opdracht gegeven de ingezette en lopende interventies in kaart te brengen, de effectiviteit daarvan te beoordelen en te adviseren hoe de potentie van de huidige interventies vergroot kan worden en of eventueel nieuwe interventies gepleegd zouden moeten worden. Het Relatie- en Scheidingsteam is een van de interventies die door AEF beoordeeld is op basis van de voorlopige evaluatie. De uitkomsten hiervan zijn met de gemeenteraad gedeeld in juni van dit jaar. Het advies van AEF over de versnellingspotentie van de interventies is verkort weergegeven in onderstaande weergave.

Na de proeftuin jeugd: ‘Samenspel in de wijk’ concludeert AEF dat van de onderzochte interventies de meeste versnellingspotentie zit bij het Relatie- en Scheidingsteam. De impact wordt als iets minder groot beoordeeld dan de proeftuin, maar de gevraagde inspanning is ook kleiner en daarmee gemakkelijker te realiseren. Geleerde lessen vanuit het Relatie- en Scheidingsteam zijn ook meegenomen in de vormgeving van Proeftuin Jeugd ‘Samenspel in de Wijk’. De synergie in visie en taal wordt ook gezien door AEF en als kans benoemd.

Communicatie

- Over de uitkomsten van de evaluatie zullen we communiceren (persbericht, social media en mogelijk een interview in de krant).

Datum 11 juli 2023

- Er wordt een bijeenkomst georganiseerd om de uitkomsten met partners in de stad te delen (o.a. leergemeenschap 'gezonde relaties, beter voor Zwolle'). We zullen publiciteit genereren via o.a. sociale media.

Financiën / Vervolg

De pilotfase van het Relatie- en Scheidingsteam wordt dit jaar afgerond. Een voorstel voor het vervolg is in voorbereiding. Bij het najaarsmoment zal hierover worden besloten.

Openbaarheid

ja

Burgemeester en Wethouders van Zwolle,

voorzitter, Peter Snijders

secretaris, Dick Emmer